

CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE INTERNAȚIONALIZĂRII

Ilie LUPU,
doctorand, IEFS

***Abstract.** Le concept de « croissance économique » est formulé seulement au XXe siècle, mais dans le monde non explicite les économistes ont étudié les questions de macroéconomie relativement à la division du travail à l'échelle sociale.*

Dans la première moitié du XXe siècle la recherche macroéconomique s'est intensifiée sur le fond des crises économiques Keynes a proposé un modèle macroéconomique de l'issue de la crise. Après la Seconde Guerre mondiale les néokeynésiens réalisent la synthèse entre le concept dynamique et l'approche macroéconomique. Se met en évidence la théorie de la Croissance économique, de laquelle se sont occupés d'éminents économistes tels que Paul Samuelson, François Perroux et d'autres.

À la lumière du prochain siècle se pose de plus en plus le problème de la comptabilité des effets économiques avec ceux socio – humains et écologiques de la croissance économique, tant au niveau national qu'au niveau international, mettent ainsi les bases du type d'une croissance durable, dans le cadre duquel l'égalité des chances des générations qui coexistent et se succèdent dans la vie sur la Terre devient le critère essentiel du développement économique-social.

Interdependențele actuale dintre țări, sunt rezultatul unui proces istoric îndelungat, marcat de mai multe trepte calitative, ale căror caracteristici esențiale sunt surprinse prin termenii: schimburi între țări, piața mondială, economie mondială. [1]

Comerțul internațional include totalitatea schimburilor de bunuri și servicii dintre două sau mai multe state și reprezintă, alături de fluxurile financiare internaționale și migrația internațională a forței de muncă, unul dintre cele mai importante și mai dinamice segmente ale relațiilor economice internaționale.

În ultimii 250 de ani, cu excepția unei scurte perioade de timp (1913-1950), creșterea comerțului internațional a depășit constant **creșterea economică** de ansamblu.

Între 1720 și 1913, creșterea comerțului a surclasat de 1,5 ori creșterea PIB. Creșterea redusă a PIB în perioada 1913-1950, în care s-a înregistrat de altfel cea mai redusă rată din 1820, a fost însoțită de o creștere și mai redusă a comerțului, cele două războaie mondiale și protecționismul subminând evoluția pozitivă a comerțului internațional. Aceasta perioadă a inclus marea criză economică mondială (1929-1933). Comerțul a înregistrat, în termeni cantitativi, o reducere fără precedent, de 60%, națiunile încercând să-și exporte propriile crize economice, inclusiv șomajul, prin intermediul barierelor comerciale protecționiste.

În perioada postbelică, comparativ cu perioada anterioară, comerțul internațional a înregistrat cel mai înalt ritm de creștere și cea mai susținută dinamică. Statistica internațională arată că rata medie de creștere a exportului mondial, din punct de vedere al volumului valoric, a fost, în perioada 1950 - 1995, de aproximativ 12 %. Acest ritm a fost, pe decenii, următorul: 1950 - 1960 de 6.4 %; 1960 - 1970 de 9.3 %; 1970 - 1980 de 20.3 %; 1980 - 1995 de 7.5 %.

Acest ritm de creștere a determinat creșterea volumului valoric al exportului mondial de aproximativ 80 de ori. În întreaga perioadă 1950 - 1995 acesta a crescut la 49000 mld.\$, față de 61 de mld.\$ [2]

Această creștere se explică prin creșterea volumului fizic al exportului de aproximativ 14 ori și creșterea prețurilor pe piața internațională de aproximativ 6 ori.

În a doua jumătate a secolului trecut, comerțul s-a dezvoltat mai rapid decât producția, crescând astfel gradul în care economiile naționale se bazează pe comerțul internațional în activitatea economică de ansamblu. Între 1950-2001, creșterea medie anuală a exporturilor de mărfuri a fost peste 6%, comparativ cu o creștere a producției mai mică de 4% în această perioadă, comerțul s-a multiplicat de 22 ori, iar PIB a crescut de circa 7 ori.

Intensificarea relațiilor economice internaționale este ilustrată și de **creșterea investițiilor străine directe**, precum și de fluxurile de capital pe termen scurt, mediu și lung.

Actualmente, economiile naționale se bazează într-o măsură mult mai mare pe comerț comparativ cu situația existentă la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Globalizarea a afectat tot mai multe țări. Între 1985-2001, în țările dezvoltate, gradul de deschidere spre exterior, exprimat prin ponderea comerțului în PIB, a crescut de la 15% la 25%, iar în țările în curs de dezvoltare de la 20% la 40%. Cu toate că ponderile relative pentru anumite regiuni s-au diminuat, în termeni valorici comerțul a cunoscut un trend pozitiv accelerat în toate regiunile.

Structura pe mărfuri a comerțului s-a schimbat radical în perioada 1950-2001, îndeosebi în cazul produselor agricole și manufacturate.

Comerțul internațional cu servicii a crescut aproape de două ori mai rapid decât comerțul cu mărfuri, în anul 2001, comerțul cu servicii a însumat peste 1440 miliarde dolari, reprezentând aproximativ 19% din comerțul mondial total.

Schimbarea structurii comerțului mondial a fost însoțită de **modificarea structurilor producției și a PIB național**. Cea mai mare **creștere a producției și a ocupării forței de muncă** în țările industrializate în ultimii 25 de ani a fost înregistrată în acele sectoare care au suferit schimbări tehnologice rapide și în sectorul terțiar. Concomitent, numeroase țări în curs de dezvoltare s-au orientat către producția produselor manufacturate (textile, produse siderurgice, bunuri electronice de larg consum etc.), pentru care țările industrializate erau principalii furnizori. Astfel, s-a produs o creștere explozivă a exporturilor de produse manufacturate din țările în curs de dezvoltare.

Datorită schimbării structurii producției și comerțului s-au produs ajustări considerabile datorate globalizării și comerțului.

Creșterea economică a fost alimentată de următoarele fenomene principale: [3]

- **liberalizarea continuă a comerțului**, îndeosebi prin scăderea tarifelor vamale;
- întărirea grupărilor de comerț regionale;
- **creșterea investițiilor în țările în curs de dezvoltare**;
- revigorarea înregistrată de comerțul exterior al țărilor din Europa de Est și Rusiei.

Tendința de creștere a comerțului internațional continuă în contextul accelerării integrării economice mondiale.

Dar cele mai rapide schimburi s-au produs în domeniul tehnologiei informației și în sectorul telecomunicațiilor. Având în vedere faptul că progresul tehnic a extins sfera produselor ce pot fi fabricate, precum și localizarea producției și ca progresele din transporturi au continuat să contribuie la apropierea oamenilor și întreprinderilor, au fost cu mult depășite limitele produselor și serviciilor ce pot fi comercializate.

Comerțul electronic derulat prin intermediul internetului reprezintă cea mai nouă evoluție, care marchează apariția unei economii mondiale fără granițe. Așa cum sa menționat, se apreciază că aproximativ 300 milioane de utilizatori internet vor apela la comerțul electronic la începutul noului mileniu.

La baza efectuării schimburilor internaționale de mărfuri și servicii stau diferite teorii, izvorâte, în buna parte, din necesitățile practice ale epocilor în care sunt elaborate.

a) Teorii clasice

Mercantilismul: Este doctrina care pledează pentru dezvoltarea exportului ca sursă primordială de acumulare a monedelor de aur și de argint, bază a avuției naționale. Apariția mercantilismului a fost justificată de însemnătatea deosebită pe care o aveau aurul și argintul în confecționarea monedelor utilizate. Mercantiliștii ignorau faptul că

acumularea de bani din export, în mod excesiv, ducea la inflație. Promovarea exportului și achiziționarea de aur în tezaurul național sunt valabile și astăzi, cu restricțiile de rigoare.

Teoria avantajului absolut: Este teoria de început a școlii liberale clasice în frunte cu Adam Smith. În celebra sa carte, apărută în 1776, „The Wealth of Nations” autorul încearcă să demonstreze marea însemnătate pe care o are comerțul pentru îmbogățirea națiunilor. După părerea lui există doar categorii de bunuri care formează avuția unei națiuni: bunurile naturale și cele dobândite pe calea producției și a comerțului.

- *Teoria avantajului comparativ:* Conform acestei teorii, o țară trebuie să se specializeze și să exporte mărfurile pentru care, comparativ, este mai eficientă. Liderul acestei teorii este economistul englez David Ricardo, care a formulat teoria costurilor comparative, cunoscută și sub denumirea de modelul ricardian.

Aceasta este o teorie unifactorială, bazată pe factorul muncă. Ea constituie și astăzi fundamentarea teoretică de bază a rațiunii schimburilor de mărfuri între națiuni, cu observația că i s-au adus completări importante.

Lansarea acestei teorii a fost făcută de Ricardo la începutul secolului al XIX-lea, spre a susține expansiunea raportului englez de produse manufacturate, având în vedere stadiul înaintat al evoluției industriei engleze prelucrătoare. Direct, se avea în vedere promovarea exportului de produse englezești industriale, contra produse agricole din Franța și materii prime din diferite țări, mai ales din colonii.

- *Modelul trifactorial.* A fost conceput de Paul Samuelson și Ronald Jones. Autorii depistează trei factori necesari pentru realizarea de produse: munca, pământul și capitalul. Pentru realizarea de produse industriale sunt necesari doi factori din cei trei menționați: munca și capitalul, iar pentru realizarea de produse agricole, sunt necesari, de asemenea, tot doi factori: munca și pământul. Prin urmare, munca este factorul comun, factorul principal, factorul mobil. Capitalul și pământul sunt factori specifici.

În modelul ricardian unifactorial, unde munca este singurul factor de producție, avantajul comparativ poate rezulta numai datorită diferențelor de productivitate.

- *Avantajul relativ al factorilor de producție:* Este o teorie lansată de economiștii suedezi Hecksher și Ohlin ca replică la modelul ricardian al costurilor comparative. Potrivt acestei teorii, o țară trebuie să se specializeze în mărfuri a căror producție se bazează pe folosirea factorilor de producție intensivi de care țara respectivă dispune cu prisosință: capital intensiv sau muncă intensivă.

Numai pe această bază țara în cauză poate deveni competitivă pe piața internațională. Din acest punct de vedere, țările se clasifică în țări cu capital intensiv și țări cu muncă intensivă. Realizarea de produse competitive pe piața internațională se poate face fie numai cu capital intensiv, fie numai cu muncă intensivă, fie cu ambele, ceea ce ar fi ideal.

- *Teoria ciclului de viață al produsului:* Este susținută de școală de afaceri de la Harvard. Este o teorie concentrată pe expansiunea de piață și pe inovația tehnologică. Conform acesteia, produsele iau calea exportului numai după ce au ajuns în faza de maturitate, când a fost saturată piața internă. Orice produs se caracterizează printr-un ciclu de viață: introducere, creștere, maturitate, declin. Teoria pornește de la producția și piața SUA. Practic, ea pare să se aplice unor genuri de produse precum: produse de larg consum (fibre sintetice, echipament electronic), produse din industrii tehnologice de vârf (aeronautică, farmaceutică, optică, echipamente medicale etc.).

- *Teoria avantajului competitiv:* elaborată de Michael Porter, are la bază un sistem de determinanți, numit de autor „diamant”, care creează un mediu intern mai mult sau mai puțin favorabil obținerii unor avantaje concurențiale pentru firmele naționale antrenate în viața economică internațională. Acești determinanți sunt: dotarea

cu factori interni; specificul pieței interne; legăturile dintre ramuri; mediul concurențial intern. [4]

Teoria avantajului competitiv constă, în esență, în sublinierea faptului că important în obținerea unui avantaj pe piața este identificarea modalităților prin care aceleași valori-produse se obțin cu input-uri mai mici (avantaje de cost) sau prin care aceleași activități se realizează într-un mod particular, original, inovator, la o valoare mai mare (avantaj de calitate), în ultima instanță realizându-se o mai mare productivitate față de concurența.

b) Teorii moderne

În condițiile contemporane de evoluție a comerțului mondial, teoriile clasice nu mai pot să explice în mod satisfăcător cauzele expansiunii comerciale a diferitelor state și companii. Se are în vedere și gradul ridicat de internaționalizare și integrare al diverselor producții participante la realizarea comerțului internațional.

În general, teoriile apărute în ultimii ani caută să fundamenteze atât strategia și organizarea afacerilor cât și motivarea relațiilor comerciale internaționale.

Teoria modernă a companiei: Orice companie trebuie să acționeze în trei direcții principale pentru realizarea expansiunii sale comerciale, în condiții de competitivitate: reducerea costurilor de producție și transport, cel puțin la nivelul concurenței potențiale; intensificarea politicii de marketing pentru stăpânirea piețelor; aprofundarea și permanentizarea calculului de eficiență.

Teoria globalizării: Teoria globalizării este specifică internaționalizării capitalului și a acumulărilor de capital.

c) Alte teorii

O serie de teorii atacă îndeosebi particularitățile specifice ale comerțului internațional modern:

- localizarea industriei în funcție de costul transportului și al mâinii de lucru creează producții rentabile, surse competitive pentru expansiunea exportului;

- internaționalizarea firmei îi oferă posibilitatea să exploateze noi piețe și să blocheze competiția.

- progresul tehnic: cercetarea-dezvoltarea duce la apariția unor inovații care pot fi mobilizate în procesul de producție a bunurilor; însă, inovațiile nu pot fi tratate ca un factor de producție din care națiunile să dețină un anumit stoc;

- ridicarea nivelului mediu de educație și de competență a populației.

Dezacordul prezicerilor despre impactul comerțului internațional ilustrează într-un fel încă frapant ambiguitățile noilor teorii ale creșterii în ceea ce privește prevederile politicii economice. [5] Economistii P. Krugman (1985), și R. E. Lucas (1988) a arătat că, dacă există importante externalități de specialiști, o țară poate să nu aibă interesul să se deschidă comerțului internațional, pentru că deschiderea internațională poate conduce la o specializare în „sectoarele cele mai rele”. Această specializare se va produce dacă țara are „un avantaj comparativ” în acest sector, adică dacă productivitatea sa față de alte sectoare este acolo mai ridicată decât în străinătate.

Această structură de specializare corespunde exigentelor „eficacității statice”, pentru că ea permite să mărească câștigurile schimbului, date fiind nivelurile de productivitate curentă. Dar ea nu ține cont de „eficacitatea dinamică”, adică de efectul externalităților de specializare asupra dezvoltării pe termen lung. Odată țara specializată în scetorul cu slabă externalitate, aceasta va progresa într-un ritm mai slab decât partenerii săi. În plus, ea va acumula pricepere în sectorul slab, în timp ce țările specializate în sectoare bune își vor întări avantajul lor în acest domeniu. Astfel, structura inițială a avantajelor comparative se întărește în decursul timpului, făcând mai dificilă o reconversie a țărilor spre un sector bun. Efectele specializării fac fiecare țară mai productivă în bunurile în care ea și-a sporit priceperea.

Pentru a remedia această problemă, o politică de închidere a granițelor și/sau de subvenționare cu mare externalitate a specializării poate fi de imaginat. Ea determină agenții să ia în seama efectele specializării și să investească în sectorul bun. Într-adevăr, odată obținut un avantaj comparativ într-un sector bun, țara poate să-și deschidă granițele și să profite de excedentul de dezvoltare permis de specializare, permițând avantajului său comparativ să se întărească.

Acest argument pare să valideze politicile protecționiste care se observă adeseori și care nu au fost lipsite niciodată de apărători. Totuși, această prezicere se izbește de un anumit număr de probleme. În primul rând, nu e întotdeauna ușor pentru stat să identifice sectoarele cu un mare efect de specializare. În al doilea rând, efectul cererii poate să inverseze concluziile. Dacă cererea pentru bunul care se produce depinde puțin de preț - ceea ce înseamnă că acest bun este complementar altuia - atunci un exces de dezvoltare conduce la o mare scădere a prețului relativ al bunului produs de țară (în alți termeni, o deteriorare a termenilor schimbului), în așa fel încât chiar dacă țara se dezvoltă mai mult în termenii de cantitate produsă, decât în străinătate, ea se dezvoltă mai puțin în termenii PIB și ai bogăției. În al treilea rând, acest raționament ignoră problema coordonării politicilor economice. Toate țările vor avea interesul să se specializeze în bunuri cu efecte externe importante, ceea ce anulează câștigurile unei țări date în termenii de întărire a avantajului comparativ inițial.

Dacă anumite teorii pot valida politicile protecționiste, altele, dimpotrivă, susțin fără echivoc liberal schimb. Astfel, Grossman și Helpman (1990) au arătat cum comerțul internațional are un efect pozitiv asupra dezvoltării mondiale pentru că permite țărilor dezvoltate să consacre mai multe resurse inovației și cercetării-dezvoltării. Țările bogate, putând importa produse din țările sărace, se specializează într-o gamă de produse mai limitată, ceea ce eliberează resursele pentru cercetare-dezvoltare. Aceasta permite crearea de noi bunuri care sunt produse în țările bogate până ce ajung să fie imitate în țările sărace.

Relația dintre comerțul internațional și creșterea economică devine mai complexă și mai surprinzătoare, în sensul că ea trebuie să vizeze nu numai creșterea eficienței economice într-o anumită țară, ci în ansamblul țărilor partenere la operațiunile tot mai diversificate de comerț exterior. Avându-se în vedere conținutul, sfera de cuprindere și însemnătatea actuală sporită a eficienței comerțului internațional, se impune decuparea căilor majore de ridicare a nivelului acestei eficiențe, astfel: [6]

- modernizarea structurii bunurilor materiale, serviciilor și informațiilor, care constituie obiectul exportului;
- creșterea specializării producției naționale în acord cu dinamismul diviziunii mondiale a muncii și cu posibilitățile cele mai favorabile ale țării de a spori eficiența activității economice;
- ameliorarea calității bunurilor economice, prin perfecționarea parametrilor tehnico-economici și cultural-psihologici, trecându-se treptat la producerea de bunuri intensive și artistico-intensive, corespunzătoare societății informaționale;
- îmbunătățirea substanțială a activității de design pentru bunurile de export, compatibile cu exigențele pieței mondiale actuale;
- minimizarea costurilor de producție pentru reducerea pe această bază a prețului intern al bunurilor economice, concomitent cu valorificarea superioară a resurselor naturale, umane, monetar-financiare și valutare.

Una din cauzele vehiculate în explicarea apariției și dezvoltării **noii teorii** este insatisfacția, larg răspândită, resimțită în fața slabei capacități a teoriei tradiționale de a explica trăsăturile definitorii ale comerțului internațional. **Diagnosticul** realizat într-una

din primele lucrări de sinteză ale **noii teorii** revelează importanța faptelor rămase neexplicate de teoria tradițională. [7]

Concluzii

Contrar preceptelor teoriei, tradiționale, comerțul internațional se dezvoltă cel mai mult între națiunile cele mai dezvoltate, între care există puține diferențe la nivelul dotărilor factoriale. Este așadar vorba de un comerț între națiuni puțin diferențiate între ele, pe când, pentru explicarea schimburilor internaționale, teoria tradițională pune accentul pe rolul caracteristicilor diferite dintre națiuni.

În cadrul comerțului mondial, proporția comerțului internațional intra ramuri, care există atunci când o țară importă și exportă simultan aceleași bunuri, este foarte semnificativă, fiind și componenta sa cea mai dinamică. Teoria tradițională nu propune nici o explicație a unui asemenea fenomen, incompatibil cu viziunea sa privind specializarea internațională.

Teoria tradițională nu include deloc în schema sa firmele multinaționale și comerțul intrafirmă, întrucât, în viziunea sa, singurii protagoniști ai firmelor sunt națiunile.

Noua teorie se prezintă deci ca o concurentă a teoriei tradiționale, pretinzând că poate explica aceste fenomene prin utilizarea de noi instrumente.

Bibliografie

1. Dobrotă N, Economie Politică, București, Ed. Economică, 1987, p.483
2. Stoian I, Dragne E, Stoian M, Comerț internațional, Ed. Caraiman, 2001, vol.1, p.2
3. Fota C, Economie Internațională, Ed. Alma, Craiova, 2000, p.55
4. Tasnadi A, Tasnadi B, Universul teoriilor economice, București, Ed. Economica, 2004, p.223
5. Ciucur, D.,Gavrilă, I.,Popescu, C., Economie, Ediția a II-a, Editura Economică, București, 2001, p.650
6. Rainelli Michael, Comerțul internațional, Chișinău, Editura ARC, 2004, p.124
7. Fotă C, Comerț internațional și politici comerciale internaționale, Craiova, Ed. Universitară,
8. www.insse.ro